

HUMANIST

BESTAAT DE PRINS
OP HET WITTE PAARD?

Elkse uitgave van het Humanistisch Verbond 37e jaargang nr. 7, 5-4-1982

“EINDELIJK EEN OOR VOOR KRITIEK”

REEDS HONDERDEN LEDEN GAVEN HUN MENING OVER HET HV

In de „Humanist” van half februari stelden wij in een speciale uitgave de vraag wat er onder de leden van het Humanistisch Verbond leeft over wat het HV onder de leden heeft. Op de achterpagina van dat nummer was er de mogelijkheid om op een directe manier te reageren op enige stellingen uit de notitie van de projectgroep Groei. Sindsdien hebben al bijna driehonderd leden naar de pen gegrepen om uit de doeken te doen wat hun mening is over het reilen en zeilen van het Verbond.

Enige leden van de groep Groei hebben met grote interesse alle binnengekomen reacties gelezen. De redactie heeft in de laatste nummers van de „Humanist” steeds een aantal summierse citaten afgedrukt. En hoewel het nog wel enige tijd zal duren voordat de groep Groei tot enige konklusies komt, kunnen we daar toch wel heel voorzichtig een voorschotje op nemen.

Velen verwelkomden de mogelijkheid die hen werd geboden om eindelijk eens precies te kunnen zeggen wat zij

van het HV vinden. Eindelijk was er een oor voor hun kritiek. De betrokkenheid van de leden bij hun Verbond blijkt vaak zeer groot te zijn. Maar dat belet velen niet vrijmoedig en kritisch hun visie te geven. Daarbij verwijt men het HV nogal eens „gebrek aan warmte” direct gevolgd door het verwijt van halfslachtig bestuurlijk gekrakeel (zoals inzake kernwapenproblematiek en in verband daarmee de opgestapte verontrusten en oprichting van het Vredesberaad). Ook betreuren veel leden dat zoveel activiteiten van het Verbond op

de maatschappij zijn gericht en zo weinig op het humanisme zelf.

Al wensen velen duidelijke maatschappelijke (cq. politieke) standpunten over actuele zaken, er zijn ook veel leden die zich bezig willen houden met het humanisme in hun directe leefwereld. Sommigen vinden dit in deelname aan gemeenschapsactiviteiten, terwijl anderen daar juist wars van zijn. Zij zijn HV-lid uit sympathie voor een Verbond dat de macht van de kerken probeert terug te dringen. En tot slot: veel leden – en daarmee lezers van de „Humanist” – vinden het taalgebruik vaak te moeilijk. De redactie heeft dit verwijt goed in de oren geknoopt en spant zich des te meer in om van de „Humanist” een leesbaar blad te maken.

Hes van Huizen

Tot 15 april geldt nog: u schrijft, wij lezen en leren.

ONDER DE LEDEN VAN HET HV

Als humanist voel ik me weggedrukt

Praatgroepen zijn nuttig en wij willen hier in „De Eemgaarde“ ook mee beginnen. Men weet nauwelijks wie in een HSHB-huis humanist is. De niet-humanisten voeren hier de boventoon en wij die sterk in de minderheid zijn, voelen ons weggedrukt! Dit komt ook omdat van de leiding niemand humanist is. Directeur is Ned. Hervormd, de huismeester hoort bij de Pinkstergemeente!

Aantrekkelijkheid van HV: mensen

Natuurlijk vind ik de doelstellingen van het HV belangrijk, maar voor mij wordt de aantrekkelijkheid van het HV vooral gevormd door de ontmoetingen met mensen tijdens de activiteiten als de jongerenweekends, HV-café, etc. Mensen vormen voor mij de aantrekkelijkheid van het HV. Daarom veel activiteiten: een open platform waar alles kan groeien en bloeien. Blij dat deze discussie door de leden zelf wordt gevoerd en niet door het hoofdbestuur of extern adviesbureau.

Leden winnen en weer verliezen

Ik vind „ledenwerfakties“ en „humanisme“ zaken die elkaar uitsluiten. Er spreekt onderschatting uit. Zodra het HV als humanistische vereniging zinvol funktioneert, zullen de humanisten toestromen. Zolang het HV de doelstellingen van een soort gezelligheidsvereniging blijft nastreven, zult u inderdaad voortdurend leden blijven winnen en weer verliezen.

Angstwekkende ontwikkeling

Mijn ernstigste bezwaar tegen de jongste ontwikkelingen in het HV is de hernieuwde onverdraagzaamheid. Door

een uitzending als die omstreeks kerstmis schaam je je diep. De „Dageraad“ in haar meest felle tijd heeft nooit kerken en geloof zo beledigend behandeld. Ik vind deze ontwikkeling angstwekkend. Mocht zoiets nog eens voorkomen dan zal ik zeker mijn lidmaatschap opzeggen.

Zeer zinvolle voorstellen

Een prima initiatief van de projectgroep. Aan de zeer zinvolle voorstellen kan ik op dit moment niets toevoegen. Toch dit kaartje; meer bedoeld als adhesiebetuiging. De bijeenkomst op 12 juni woon ik graag bij.

U KUNT TOT 15 APRIL REAGEREN.

Hè, hè, ze hebben het eindelijk door

Toen ik het allemaal las, dacht ik: hè, hè ze hebben het eindelijk door. Van het voetstuk af, náár de mensen toe. Toch voor mij de bevestiging van oprechtheid.

Door HV noemen mensen zich humanist

Als enkele miljoenen Nederlanders zichzelf humanist noemen, kunnen zij dat alléén omdat het HV 35 jaar aan het werk is. Anders waren zij „niks“. Nu zijn zij „gratis-humanist“ en parasiteren op het HV precies zo als zij – en anderen – dat doen op de konsumentenbonden, werkgeversbonden en vakbonden. Voor humanisten is een organisatie in wezen slechts een uiterst noodzakelijk kwaad. Humanisme staat voor „mensen op eigen benen, ieder voor zich en onderling afhankelijk“. De toekomst wordt uitsluitend door mensen bepaald.

Te hoog gegrepen

In het begin waren wij trouwe bezoekers van de zondagochtend-bijeenkomsten. Later niet meer omdat de sprekers veel te hoge onderwerpen bespraken, welke wij als eenvoudige arbeiders niet konden volgen.

Op dinsdag 20 april om 20.00 uur komt Rob Tielman in Goes een „humanistische visie op de aktualiteit“ geven. Deze kan men beluisteren en bediscussieren in hotel Prins van Oranje te Goes.

In Doetinchem houdt Rob Buitenweg, docent aan het HOI, op maandag 19 april om 20.00 uur een inleiding over „Humanisme en religie“. Plaats: zaal Wildenbeest te Doetinchem.

Op zondag 18 april om 10.30 uur organiseert de gemeenschap Eindhoven een bijeenkomst in het POC, Mathildelaan 81 te Eindhoven. Paula Wassen-van Schaveren, lid van het Hoofdbestuur, zal daar spreken over „Rolpatronen/roldoorbreking gericht op de samenleving in een leefbare toekomst“. De bijeenkomst is op woensdag 21 april a.s., aanvang 20.00 uur.

Wegens groot succes in het vorige seizoen organiseert de gemeenschap Gouda op dinsdag 20 april om 20.00 uur wederom een avond met poëzie en muziek, onder het motto „Eigen wijze poëzie“. Zowel amateur- als beroepsdichters zullen gedeelten uit hun werk voordragen, afgewisseld door een muzikale omlijsting. De avond vindt plaats in de Agnietenkapel nabij de Markt in Gouda, entree bedraagt f 1,50 per persoon.

In Den Haag start op dinsdag 20 april om 20.00 uur een project onder de titel „Werkeloos, nutteloos?“ met een thema-avond voor leden en belangstellenden in het Humanistisch Centrum, Laan Copes van Cattenburch 72. Het project wordt begeleid door Nicolette Hasper, functionaris vormingswerk van het HV, en Truus Vrancken van de werkgroep Vorming in Den Haag. Na de thema-avond wordt met een groep werklozen dit onderwerp verder uitgediept in een serie van vier achtereenvolgende dinsdagmiddagen.

Voor de gemeenschap Haarlemmermeer houdt Ab Eikenaar, lid van het Hoofdbestuur, op dinsdag 20 april om 20.00 uur een lezing met als onderwerp „Mensenrechten in Nederland“. Plaats: Cultureel Centrum de Olm, Olmenlaan 141 in Zwanenburg.

Het inmiddels bekende boek van Etty Hillesum, „Het verstoorde leven“ heeft het bestuur van de gemeenschap Voorburg/Rijswijk geïnspireerd tot een bijeenkomst met als onderwerp „Ethiek van de zelfbeschikking“. Inleider is Mw. H. Dupuis-Terborgh, hoogleraar ethiek aan de Universiteit van Leiden. De bijeenkomst vindt plaats op woensdag 7 april om 20.00 uur in gebouw De Koepel, Oosteinde 1 te Voorburg.

De gemeenschap Winterswijk vertoont op woensdag 14 april om 19.45 uur de film „Nestwarmte“ met een toelichting van een bestuurslid van de Stichting „Jeugd onder dak“, in de recreatiezaal van „De Berkhof“, Waliënsestraat 32 te Winterswijk. Jac van den Oort

Humanist

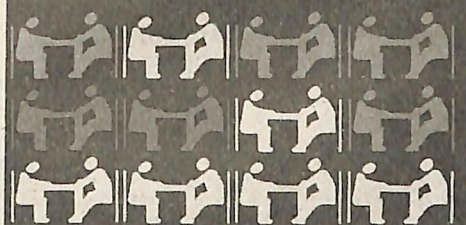
Redactie en vormgeving:
Hes van Huizen

Humanist is een tweewekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond Oudkerkhof 11, Utrecht

Redactieadres:
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Telefoon: 030-318145.

Abonnementsprijs voor niet-leden f 25,— per jaar t.n.v. Humanistische Pers

postgiro 58, Utrecht.
Gedrukt op kringlooppapier bij Brouwer Offset bv, Utrecht.

PRAKTISCH BOEK OVER VROUWEN EN RECHT

Mr. Lia Renckens, van het Bossche „advokatenkollektief Oost“ schrijft vanuit de praktijk over gebruiken en misbruiken, rechten en achterstellingen, plichten, wetten en regels waarmee vrouwen te maken hebben bij huwelijk, scheiding, verkrachting, weduwschap, ongetrouwd kind krijgen e.d.

Het alfabetisch register helpt wie recht en leed met mate gedoseerd wil hebben een aardig eind op weg. Wat is (de konsekwentie van) nihilbeding? Is het risico om niet de voogdij over je kinderen te krijgen groot wanneer je het huis uitloopt? Hoe kom je aan je geld, wanneer je wegloupt? Waar komt een vrouw, met eigen huis, voor te staan als haar man overlijdt? Welke risico's loopt een buitenlandse vrouw die van haar man weglucht naar een blijf-van-m'n-lif-huis?

Lia Renckens biedt 126 pagina's zeer praktische informatie, die bij alle juristerij die er soms aan te pas komt, toch steeds heel leesbaar blijft. De voor de serie zo bekende kranteknipsels versterken het effect dat het om zaken gaat die uit het leven zijn gegrepen.

„Dit boek is bij uitstek geschikt voor vrouwen die hulp geven aan vrouwen die in „blijf van mijn lijf-huizen“ of binnen VOS-groepen werken, alsmede voor de vele aktiegroepen op onderhavig terrein“, meldt de uitgever.

Mr. Lia Renckens: *Vrouw en Recht*. Verschenen in de serie „Recht voor de welzijnspraktijk“. Uitgeverij Koninklijke Vermande bv, IJmuiden, 135 pag.; prijs: f 29,50.

VERBONDSRAAD BEHANDELDE STAARTJE KONGRES

Het is alweer enige tijd geleden, maar toch nog zinvol om aan de leden te berichten dat de Verbondsraad op 30 januari twee voorstellen heeft behandeld, die tijdens het in 1981 gehouden kongres ter afhandeling naar deze raad werden verwezen.

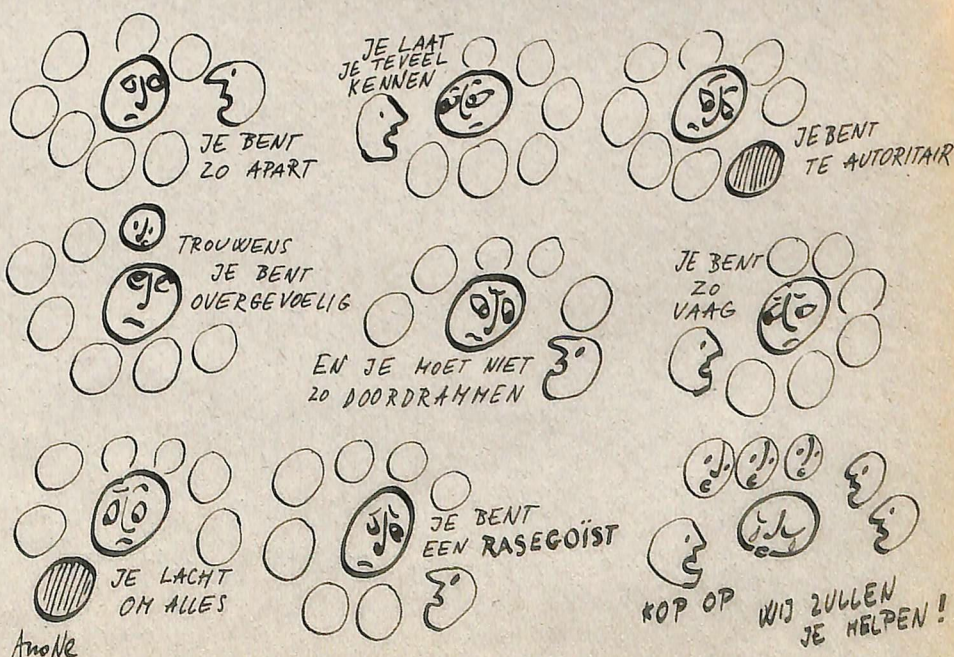
„Onkostenvergoeding voor geestelijke raadslieden in de gemeenschappen“ is een door de gemeenschap Gorinchem ingediend voorstel (nr. 24) dat tot doel heeft de kosten van de vrijwillige plaatselijke geestelijke verzorging af te wentelen op de landelijke kas er vanuitgaande dat het hoofdbestuur deze geestelijke verzorgers aanstelt en dus ook voor de door hun gemaakte kosten dient op te draaien.

Het hoofdbestuur ontraadt dit voorstel omdat het van de misvatting uitgaat dat pl.gv in eerste aanleg een zaak van het HB zou zijn. Het is echter in de eerste plaats een zaak van de gemeenschappen. Zij bepalen of en zo ja, op welke (kosten)basis plaatselijke geestelijke verzorging wordt georganiseerd. Terwille van de eenheid en de kwaliteit van het werk benoemt het HB – in overleg met de gemeenschappen – deze vrijwillige raadslieden en stelt landelijke begeleiding ter beschikking. Bovendien zou de door Breda voorgestelde regeling onuitvoerbaar zijn, gezien de eerder tijdens deze vergadering goedgekeurde begroting 1982, die afsluit met een nadelig saldo, groot f 200.000,-. Wel maakt deze vrijwillige geestelijke verzorging een belangrijk onderdeel uit van het totale pakket geestelijke verzorging. Met name in het toch al moeilijke overleg dat het Verbond voert in

het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken – sommige christenen betwijfelen of het HV wel deel moet nemen aan dit overleg – wordt nog weleens het verwijt gemaakt dat het HV veel te veel overheidsmiddelen krijgt voor geestelijke verzorging (m.n. in de Krijgsmacht en in de Inrichtingen van Justitie) in verhouding tot wat het uit eigen zak hieraan spendeert. Dit verwijt is uiteraard ten onrechte want wat niet in geld is uit te drukken, is de onnoemelijke hoeveelheid werk die door de vrijwilligers in de plaatselijke geestelijke verzorging wordt verzet. Dit is dus eens te meer een reden om deze taak niet van de gemeenschappen over te hevelen naar het hoofdbestuur en het landelijk bureau. De vergadering verwierp het voorstel.

Over de inhoud van het Bredase voorstel (no. 10) inzake „strijdbaarder opstelling van het Humanistisch Verbond“ blijft onduidelijkheid bestaan, ook na een gesprek met de gemeenschap en een toelichtende brief hunnerzijds. Alert reageren, zo wordt van de zijde van het HB betoogd, behoort tot het reeds te voeren beleid. Dit gebeurt niet altijd in officiële uitspraken, maar ook door de algemeen-voorzitter. Hij maakt bij zijn mondelinge en schriftelijke uiteenzettingen altijd duidelijk of hij dit doet „in functie“, d.w.z. als algemeen voorzitter, dan wel als privé-persoon. In deze zin wordt het Bredase voorstel aanvaard, met als kanttekening dat wat voor het HB geldt, niet minder van toepassing is op de besturen van de gemeenschappen.

Chiel Verduijn

Jonge meisjes die door een kwaad wijf in het ongeluk werden gestort worden na avonturen en verwickelingen gered door een naamloze prins en na de voltrekking van hun Grote Liefde leven ze nog lang en gelukkig. Over die hele lange en gelukkige tijd valt kennelijk verder niets meer te vermelden. De avonturen zijn uit. Het gevaar is bezworen. Een tijdloze, wat evenementloze toestand zet in. Sprookjes.

Some day my prince will come... In verwachtingsvolle vervoering zongen miljoenen meisjes het en als moeder een aanval van verliefdheid heeft neuriet ze het trillend misschien weer. Ontroering hangt in de zaal bij al die happy-ends waarbij zij tenslotte haar vochtige reëenogen naar zijn ferme kijkers richt en beider silhouetten in een onwezenlijk licht verstillen, terwijl de muziek meeslepend aanzwelt in een suggestie van nu nog lang en gelukkig leven. Ook als het tengere lijfje van de trouw dienende zuster na de intriges van jaloerse medeverpleegsters en een moeilijke keuze tussen plicht en egoïsme eindelijk tegen zijn brede doktersborst rust zijn we aan de laatste zin gekomen. Sprookjes?

Ook in ons nuchtere Nederland zie je af en toe, vaker bij jonge mensen maar ook wel bij al oudere, een Grote Liefde over twee mensen komen. Een man en een vrouw of twee mannen en twee vrouwen.

Die twee dulden dan alleen strikt noodzakelijke scheidingen van elkaar, zonderen zich zoveel mogelijk samen van alle anderen af, beginnen elkaar steeds onveranderlijker toe te koeren met „duifje“, „schatje“, „darling“, „chérie“, „mijn engel“, „baby“ en hebben het steeds minder over „ik“ en steeds meer over „wij“. De anderen krijgen voortdurend hints over hoe uitzonderlijk, uniek en fantastisch hun wederhelft, hun Betere Helft, wel is, hoe eensgezind „wij“ zijn en hoe Groot hun Geluk wel niet zindert. Bij jonge mensen in een hetero-seksuele relatie raakt de omgeving meestal vertederd en vindt het mooi. Bij oudere mensen, en vooral als er terwille van de Grote Liefde gezinnen in de steek moeten worden gelaten, reageert de vrienden-en-kennissen-kring met gemengde gevoelens. Afgunst op het verwerven van wat de meesten toch onthouden bleef, zit er vaak ook in. Immers het aantal prinsen en prinsessen, betoverd of niet, is beperkt, maar dat wil niet zeggen dat ze er niet zijn. (...)

Ein guter Mensch sein, ja... wer wäre es nicht gern... Ieder die zichzelf terloops in de spiegel treft houdt daar graag een klein gevoelentie van tevredenheid aan over. Goed zijn. Binnen de menselijke maten blijven en daar niet beschamend of schuldigmakend ondergeraken. We willen niet uitgefloten worden, wij willen applaus. Voor wie God dood is kan van daar geen erkenning en waardering meer komen. Voor wie de Revolutie eveneens „God

that failed“ bleek te zijn kan de toekomst nauwelijks nog waarde geven aan het eigen bestaan. Wie werkloos wordt verliest de bewondering voor zijn produkten en de waarderende contacten met collega's. Wie geen kinderen heeft (nog niet of niet meer) kan ook geen kleine wereld scheppen. Er zijn mensen die van jongsafaan warmte en waardering hebben ervaren en zich als persoonje erkend voelden waardoor zij later hun „ikmijzelf“ sluimerend-onderhuids als positief beleven. Zij hebben niet veel applaus nodig. Anderen echter, velen, konden zich niet met zichzelf verzoenen omdat hun ouders, onderwijzers en burens hen niet zoals ze zich uitten lief en mooi vonden. Gevoelens en schaamte en waardeloosheid tergen hen. Dan geeft applaus even de opluchting dat je toch ergens wel een beetje goed, een beetje lief bent. In sommige perioden van een mensenleven is die worsteling om het antwoord op „Wie ben ik? Wat ben ik waard?“ nijpender dan in andere. Eerst bij het je losmaken van je ouders en zelf aan je eigen leven beginnen en later nog eens als je kinderen je niet langer nodig hebben en je opnieuw oog in oog met je eigen leven komt te staan.

Voor alle jonge mensen is momenteel het wereldtoekomst-perspectief bepaald niet wenkend te noemen. Ik kan nog een gevoel hebben „als we het reddden tot 2000 dan duurt het mijn tijd net mooi uit“, maar mijn dochter zal in dat jaar pas even oud zijn als ik nu ben. De werkloosheid maakt de meeste slachtoffers juist onder de jonge mensen. Op het moment dat zij grote daden willen stellen en in hun zoeken naar eigen identiteit applaus zo nodig hebben moeten ze nutteloos blijven rondhangen in de wachtkamer van de wereld. Niemand heeft ze nodig. En wie zijn baan nog heeft of nog in opleiding is, vreest dat morgen haar/hem zal treffen wat vandaag al het lot van anderen is. Overbodig. Waardeloos. Als dan misschien geen Prins maar toch wel een Buitengewoon Bijzonder Persoon verklaart: „Ik heb je nodig. Jij bent voor mij de enige. Ik houd van jou en van jou alleen“ dan moet je toch wel iets heel bijzonders en waardevols zijn om voor deze uitverkiezing in aanmerking te komen. Niet alleen hopen Assepoesters op de eindelijke komst van hun Prins, maar ook arme soldaatjes letten voortdurend op of er niet ergens een heuse Prinses verborgen zit.

Assepoester werd door haar vader van haar stiefmoeder en stiefvader nederige tot een koninklijke leefden ze nog lang en gelukkig vloed, een vrouwelijke, getroffen prins zich een weg naar haar feestelijke trouwpartij leefde. Sneeuwwitje sliep niet slecht stiefmoeder zelfs dodelijk verbeminderde haar op het eerste gezicht meer scheiden kon. Door een ongeport kwam zij weer tot leven, naar zijn vaders slot en na hun gelukkig.

En ze leeft
nog
maar nu
heel erg.

Wanneer iemand zichzelf niet accepteert en waardeert dan verwacht zij/hij ook van de omgeving afwijzing van zichzelf. Om die slag af te wenden wordt dan vaak ondergedoken in sociale succesrollen, of dat nu die van de vrijgezel, de seksuele topscoorder, de briljante carrière-maker, de volmaakte moeder of de volkomen partner is.

Achter het masker van zo'n rol zit echter het geheime „ik“ en vreest voor ontdekking van alles wat vies en voos is in het nauwelijks bewuste binnenste van de ziel. Deze zelfvervreemding leidt tot een voortdurende vage angsttoestand

zelfden
ang...
et zo
gelukkig

Nu laaien in de periode tussen servet en tafellaken niet alleen de angstgevoelens hoog op, maar erotische en seksuele impulsen zijn ook zeer sterk. Als zij Hem ziet durft ze niet te denken: „Wauw, wat een stuk, lag ik daar maar mee in bed” want dan is ze een sloerie. Als hij Haar ziet en heftige zin krijgt mag hij ook niet seksig denken. Beiden in een heftige gemoedsbeweging gevangen vragen zich af „Soll dies Empfinden denn nicht Liebe sein?” en onmiddellijk komt het juichende antwoord „Ja, ja . . . Die Liebe ist's allein”. De lijfelijke erotische aantrekking van het eerste gezicht mag niet gewoon „seks” heten want dan mag het nog niet, dus krijgt het de naam „Liefde” of zijn moderne stel-je-niet-aan-variant „sterke affectie”. Welnu, daar horen mooie meeslepende woorden en verliefderige daden bij.

Smachtend kijken ze in elkaars ogen waarin ze vooral hun eigen vermooide spiegelbeeld zien en de uitverkiezingsteksten vallen als balsam op beider benarde ziel. Beiden hebben ze de prinselijke waardering nodig voor een verzoening met zichzelf. Ze kunnen niet meer buiten elkaar. Ze worden alles voor elkaar. Gaan de starrol spelen in elkaars levensfilm, een rol bovendien die wij in het westen niet „krankzinnig“ of „hysterisch“ noemen, maar „ware liefde“. Symbiotisch twee-een bunkeren ze zich tegen de Boze Buitenwereld. En zo heeft zij haar fantastische privé-Führer gevonden en hij zijn eigen volgende volk.

moment van de uitverkiezing was. Dat betekent dat voortdurend alle zwakke, hulpeloze, negatieve en treurige gevoelens moeten worden onderdrukt en weggewerkt. Het betekent dat deze twee zich intimiteit niet kunnen permitteren. Wel moeten ze elkaar de hand reiken om elkaar overeind te houden, maar ze mogen elkaars levende, menselijke, dus onvolmaakte, gezicht niet zien. Afstandelijkheid in het bijeen zijn.

Toen heel vroeger de Grote Liefde werd uitgevonden door de troubadours kozen ze zich een aanbeden jonkvrouwe waarvan ze hoogstens vanuit de verte wel eens een schim opvingen. Deze jonkvrouwe, op haar beurt in vuur en vlam geraakt, hoorde slechts zijn lofzangen van de binnenplaats opklinken. Beiden waren altijd op grote afstand van elkaar. Nou, dan is het sentiment lang vol te houden. Het ideaalbeeld kon ongecorrigeerd in de eigen dagdroom blijven bestaan. Tot in de achttiende eeuw zou een man die van een vrouw ging houden haar nooit de belediging aandoen haar ten huwelijk te vragen.

En toch, zelfs zonder huwelijk, is er met die grote liefde iets aan de hand. In de westerse traditie van de romantische liefde en daaruit voortvloeiende liefdesromans is er een opmerkelijk feit vast te stellen. Dat is dat tot op de dag van heden de meeste liefdesromans eindigen met de dood van één van beide geliefden en het ontroostbaar verdriet van de overblijvende. Van Romeo en Julia tot aan Love Story is dat zo. Modevorm? Toeval? Of heeft de auteur wel vagelijk beseft dat die ten hemel stijgende vervoering en gemoedsbeweging die er tussen de geliefden was noodzakelijk al levend minder moest worden? En gedacht: „Liever dood dan gewoon worden?“ Niet alleen wekt sterven minstens even intense gevoelens op, maar ook behoort een dode je geheel toe. Een dode kun je idealiseren naar jouw droom. Dan kun je je hele leven wijden aan een prachtig verdriet. De afstand die hoofs minnenden van elkaar hielden binnen de wereld is hier tot in het absolute doorgevoerd. En het zijn niet de omstandigheden van tijd en plaats die de Grote Liefde beleefbaar maken door het tot een „Brief encounter“ te beperken, nee, de dreiging van teleurstelling wordt afgewend door de dood. De Grote Liefde verdraagt niet het menselijk tekort. Gesteld voor de keuze tussen levende onvolmaaktheid of dode volkomenheid kiest de Grote Liefde voor de dood. Dit is een onverholen daad van agressie, zelfs als het alleen maar in een boek, verhaal of film gebeurt.

Werd vroeger liefde gezien als iets dat onverzoenbaar was met een redelijk huwelijk, nu beschouwt men liefde zelfs als een voorwaarde voor een huwelijk. Wanneer nu echter de naam „liefde“ wordt gegeven aan de wederzijdse uitverkiezingsmanoeuvre om eigen angst en minderwaardigheidsgevoelens te dempen dan moeten twee mensen in
(vervolg op pagina 7)

BRIEVEN VAN LEZERS

BIJDAGEN VOOR DEZE RUBRIEK
GRAAG BEKNOPT HOUDEN DOOR
TE STREVEN NAAR EEN MAXIMUM
VAN 200 WOORDEN. DE REDAKTIE
BEHOUDT ZICH HET RECHT VOOR
LANGERE BRIEVEN IN TE KORTEN.

Er zijn nu eenmaal grenzen aan de verdraagzaamheid

In de Humanist van 5 maart snijdt Chiel Verduijn onder meer het probleem van de islamitische minderheden aan. Hij stelt hierover de volgende vragen: „Moet de Nederlandse samenleving een geheel andere opvatting over bijvoorbeeld de omgang met dieren (ritueel slachten) of geheel andere rechtsnormen (lijfstraffen en het verlies van lichaamsdelen bij wijze van straf) aksepteren? (...) Het zal duidelijk zijn dat er grenzen zijn voor een samenleving die zich open stelt voor andere kulturele en geestelijke stromingen”.

Er zullen dus grenzen gesteld moeten worden, maar waar die grenzen liggen – en dat is het kardinale punt – daarover laat Verduijn zich niet uit. Mijs inziens verdraagt de islamitische levensleer zich niet met onze opvattingen. Naarmate het aantal islamitische buitenlanders in ons land toeneemt zal de conflictstof zich steeds verder opstapelen en het aantal islamieten neemt zeer snel toe, zowel door vestiging als door de zeer grote kinderrijkdom van Turken en Marokkanen.

Het is met het oog op het voorgaande mijs inziens noodzakelijk een restrictief toelatingsbeleid te voeren met name voor islamitische landen. Mensen die niet bereid en/of in staat zijn zich aan onze samenleving en onze fundamentele rechtsnormen aan te passen kunnen wij niet blijvend in ons land opnemen. Dergelijke mensen zouden met behoud van een uitkering ons land moeten verlaten. Dit is misschien een harde maatregel, maar hij voorkomt erger dingen in de toekomst. Er zijn nu eenmaal grenzen aan de verdraagzaamheid.

R. van Hasselt (Tonden)

Vrees voor de islam

Met interesse heb ik het artikel van Chiel Verduijn in de laatste Humanist

(5-3-1982) gelezen waaraan ik de volgende opmerkingen zou willen toevoegen. Op blz. 5 wordt gesteld dat Nederland altijd al een verzameling van kulturele minderheden geweest is en dat hoe groot de verschillen tussen de diverse groepen ook waren hun overeenkomsten „nog altijd vele malen groter” waren. Dit laatste vraag ik me echter af t.a.v. de groepen Molukkers en orthodoxe Joden in ons land. Wat de Turken en Marokkanen betreft ziet Verduijn wel grote verschillen met de overige Nederlandbewoners.

Ik vind dat Chiel Verduijn zich terecht afvraagt hoever de openheid van de Nederlandse samenleving moet gaan om ruimte te geven aan hun „geestelijk-godsdienstige opvattingen”. Praktisch alle Marokkanen in ons land zijn moslims en de meeste Turken ook. Ik gun ieder mens in ons land zijn/haar eigen religieuze overtuiging, maar heb vrees voor opdringerige religies, die mensen ook nog alles zodanig voorschrijven dat ze niet meer tot zelfstandig kritisch denken komen. En deze vrees heb ik vooral voor de Islam. Verder vraagt Chiel Verduijn zich af of de Nederlandse samenleving andere rechtsnormen zou moeten gaan hantieren (lijfstraffen – verlies van lichaamsdelen). Ik begrijp niet hoe hij zo iets kan stellen. Wij Nederlanders willen toch geen middeleeuwse toestanden meer terug. Voorts vraagt Verduijn: „Moet worden aanvaard dat de vrouw vaak een zeer ondergeschikte positie inneemt?”

Dit laatste maak ik van nabij mee doordat ik momenteel met Marokkaanse en Turkse vrouwen werk en vind dat vooral de Marokkaanse vrouwen in een zeer afhankelijk positie van de mannen leven. Verschrikkelijk! Een bepaalde en dogmatische interpretatie van de Koran zie ik hierbij als hoofdoorzaak.

Turken (in Nederland) zijn in het algemeen progressiever in hun denken en hun vrouwen hebben veel meer bewegingsvrijheid dan de Marokkaanse, die niet zonder echtgenoot het huis mogen verlaten om bijvoorbeeld boodschappen te gaan doen. Althans de Marokkaanse vrouwen van het platteland, want vrouwen afkomstig uit de grote steden van Marokko schijnen dit weer wel te mogen doen.

Als Verduijn zich zo afvraagt of wij moeten aksepteren, dat de vrouw vaak een zeer ondergeschikte positie inneemt dan zeg ik als vrouw: nee. Moeten we dan de strijd die het feminisme in ons land gevoerd heeft en nog voert, negeren? Moet de buitenlandse vrouw maar in haar middeleeuwse afhankelijkheidspositie blijven? Nee.

Evenals Chiel Verduijn vind ik dat een samenleving, die zich voor andere kulturele en geestelijke opvattingen opent, grenzen moet stellen, humane grenzen. Maar hoe?

Zo moeten moslims op vrijdag gelegenheid krijgen naar hun moskee te gaan door ze bijvoorbeeld op vrijdag niet te laten werken of zo, en dit is toch wel het minste dat men kan doen, althans in de gelegenheid te stellen een uurtje naar de moskee te gaan.

Margreet Reiche (Hoogland)

(ingekort door redactie)

Waarom al die aandacht voor fundamentalisme?

Laatst stond in de „Humanist” een uitgebreide beschouwing over de praktijk van de E.O. En ‘s maandags daarop diskussieerden Rob Tielman en Meindert Leerling over het voorontwerp van wet tegen diskriminatie. Voor mij net iets te veel van het kwade!

Ik begrijp de behoefte aan een gedachtenwisseling over ethische vragen met deze groepen niet. Een zinvolle dialoog over een onderwerp is eigenlijk alleen maar mogelijk als er iets van een gemeenschappelijke basis te vinden is. Deze valt m.i. met deze groepen over ethische vragen niet te ontdekken. Hierin staan de mens- en wereldbeelden van fundamentalisten haaks op die van vrijzinnige en humanistische huize. Daar beweert men volstrekt afhankelijk te zijn van god. Wij denken dat de mens zelf geroepen is zijn beslissingen te nemen over het begin van nieuw leven, de expressie van zijn identiteit en het einde van zijn leven.

Tussen fundamentalisten en ons ligt m.i. dus een onoverbrugbare kloof, die een zinvolle gedachten(uit)wisseling over ethische vragen onmogelijk maakt. Diskussies kunnen dan slechts tot onwelvoegelijkheden leiden als begaan door Meindert Leerling bij Sonja toen hij beweerde dat hij homo's lief had. Dat is dan wel een apenliefde, die het onderwerp van de affektie doodrukt. Immers een wezenlijke voorwaarde voor echt menselijk leven nl. ademruimte voor vormgeving van eigen identiteit en levenskeuze wordt niet toegestaan.

Als dit type diskussies echter alleen gehouden wordt om de bedriegelijke intenties, want de versluisde bedreigingen voor een pluriforme beschaving van deze groeperingen aan de kaak te stellen is eigenlijk een ethische vraag aan de orde. Dan toch maken ook wij van onze tegenstanders gebruik om hen hun eigen graf te laten delven in een beschaving waarvan wij hopen en waaraan wij ook willen bijdragen dat de pluriformiteit van waarden en levensvormen als uitdrukking van een fundamentele verdraagzaamheid nog zal toenemen. Niemand – ook deze groeperingen niet – is gehouden tot zelfvernietiging. Uitlokken daartoe werpt de vraag van misbruik van ethiek op.

Daarom kunnen in dit soort kwesties eigenlijk alleen verwante groepen en regering en volksvertegenwoordiging onze gespreksgenoten zijn. Op dit laatste forum moet worden duidelijk gemaakt – zeker na de positiebepaling van de besturenraad van het protestant christelijk onderwijs en de uitlatingen van bisschop Simonis – dat in met ons aller geld bekostigd onderwijs of andere gemeenschapsvoorzieningen geen plaats is voor diskriminatie naar levensvormen.

Mr. C. M. v. d. Hoff (Driebergen)

...maar niet zo heel erg gelukkig

stereotype volmaaktheid in één huis gaan leven. (...)

Er was eens een echtpaar dat al jarenlang getrouwd was en elkaar nog steeds met „liefje” en „schatje” aansprak en elkaar bij het in de jas helpen met verliefde blikken toestraalde. Ik moet bekennen dat ik afgunstig dacht: „kan het toch zo lang goed gaan”. Zij hadden drie dochters en de jongste kwam vaak bij mijn dochter spelen. Op een middag zat weer eens een stelletje meisjes te kletsen. Ze waren ongeveer acht jaar. Eén meisje zei toen: „Mijn moeder is de liefste moeder van de hele wereld”. „Niks hoor”, zei een ander, „dat is mijn moeder”, waarop een derde de conclusie trok: „Grappig is dat toch hè dat iedereen zijn eigen moeder de liefste vindt”. Daarop zei het dochtertje van het ongelukkige echtpaar: „Ik vind mijn moeder helemaal de liefste niet”.

Enkele maanden later sprak de betreffende vader op boosbezorgde toon tegen mij over zijn middelste dochter. Die had hij naar een psychiater gestuurd want: „Het is toch niet normaal mevrouw dat een elfjarig kind zijn ouders met zelfmoord dreigt”. Zegt u dat wel mijnheer. Aangezien de ouders ostentatief gelukkig en dus normaal zijn moet de fout wel in het kind zitten. Nu vormt dit kind geen ongelukkige uitzondering. Juist in stabiele huwelijken die een ferm „Wij zijn gelukkig” uitstralen kunnen de ouders kritiek die zij latent op elkaar hebben niet uitspreken en kunnen ze wederzijdse teleurstellingen die inherent zijn aan het samenleven niet erkennen. De angst en agressie die toch worden opgeroepen door de onvolmaaktheid worden dan vertaald in vijandigheid tegenover één van de kinderen. Zodra één ouder begint met omhoogpikken moet de ander, om de wijsgeersgezindheid in stand te houden, mee gaan doen. Het kind raakt emotioneel sterk gestoord. Alleen bij de gratie van het kind als gezinssysteem blijven bestaan.

Goed, het kind mag dan ongelukkig worden, de ouders zijn dan maar mooi gelukkig. Ja? Alweer door de jongste dochter die argeloos van alles over haar leventje vertelde begreep ik dat ook moeder regelmatig naar een psychiater ging en er bovendien minstens eenmaal per maand helemaal uit moest om dit bestaan vol te houden.

Deze vrouw sprak ook bij herhaling heftig verontwaardigd schande over de rotzooierige manier van leven van één van hun kennissen, waarover zij gretig menige detailinformatie wist te verzamelen. Ingroup-solidariteit van een uitverkoren volkje door de agressie te richten op vreemdelingen, afwijkelingen of inferieuren. Hadden we dat al niet eens eerder elders gehoord? Je zou De Grote Liefde kunnen zien als een privéform van een sloganesk socialis-

me dat elk mislukken van het mooie gestelde doel toeschrijft aan het ratachtig wroeten van volksvijanden of het drijven van buitenlandse agenten-provocateurs. Zeker, er is ook een instelling en werkwijze die men omschrijft met „socialisme met een menselijk gezicht” en misschien heeft men het ook niet toevallig wel eens over „het moeilijke socialisme”. Menselijk, dus moeilijk. Is parallel daaraan een relatievorm mogelijk die ook menselijk en daarom helaas ook heel moeilijk is? Proberen jezelf bloot te geven en de ander te ontdekken? Dag in dag uit je samen twijfelend afvragen wie we eigenlijk zijn en wat we nodig hebben? Stap voor moeilijke stap proberen het bestaan een beetje leefbaar te houden? Daarbij vaak vallen. Pijnhebben. Huilend en woedend weer opkrabbelen en doorgaan. De troost van gedeelde warmte en gedeelde wanhoop. Vitalisering door extase. Streven naar verzoening met eigen tekorten en tekorten van de ander.

Nooit kunnen gevaren definitief bezworen worden. Leven blijft levensgevaarlijk. Maar dat betekent ook dat het avontuur blijft. Dat er iets te vermelden blijft. Dat de verhouding zich niet als in een sprookje onveranderlijk repeteert, maar levend verandert. Inderdaad: met alle gevaren van dien.

Johanna Fortuin

(Ingekort door redactie)

Uit: Kanttekeningen bij gewoontes, overtuigingen en gevoelens door Johanna Fortuin. Uitgeverij Van Gennep. Prijs f 24,50.

VERBOND OP RTV

radio

NA VIJVEN EN ZESSEN
elke dinsdag 18.30-19.00 uur op Hilversum 2

OVERLEVEN WIJ DE WETENSCHAP?

zondag 4 april 1982, 9.30-10.00 uur, Hilversum 2

„Wetenschap verzekert de menselijke vooruitgang”, stellen veel wetenschapsbeoefenaren.

Prof. K. Bertels, hoogleraar wijsgerige sociologie te Leiden en een van de schrijvers van het boek „Het technisch labirint”, praat vanmorgen met Riëtte Kuin onder andere over de manier waarop de inrichting van de maatschappij invloed heeft gehad op de ontwikkeling van de wetenschap en omgekeerd.

televisie

VIJF MINUTEN BEDENKTIJD
elke zondagavond 20.40-20.45 uur op Nederland 2.

VROUW, JE KUNT ER WEL GEK VAN WORDEN!

vrijdag 9 april 1982, 21.50-22.35 uur, Nederland 1

Een informatieve discussie, voor mannen en vrouwen, over vrouwen met psychische of psychosomatische klachten en de manier waarop de hulpverlening daarmee om-springt.

Hebben vrouwen andere problemen dan mannen en komen die problemen voort uit de maatschappelijke positie van de vrouw? Het doel van veel therapieën en behandelingen is nog steeds: terugkeer naar de oude situatie, waar de problemen ontstonden en waar niets veranderd is. Wordt door hulpverleners onderkend dat de positie van de vrouw op zich een „ziekmakende” faktor kan zijn?

Kunnen vrouwen beter behandeld worden door vrouwen dan door mannen?

Kunnen vrouwen voldoende geholpen worden binnen de bestaande instellingen voor geestelijke gezondheidszorg of moeten er speciale instituten voor vrouwenhulpverlening komen?

Productie: Ankie Rooijens; Samenstelling: Anne-Marie Pijlman; Regie: Piet Brinkman

Ontmoetingsgroep Utrecht

In Utrecht start dinsdag 13 april een ontmoetingsgroep.

Duur: 8 dinsdagavonden plus één weekend. Kosten f 215,- (evt. reductie mogelijk). Begeleiders: Radboud Schmitz en Mieke van Wijck. Opgeven bij Rob Texier (030-718817).

MORAL MAJORITY BRENGT TV-PRO- GRAMMA OM ZEEP

Zal de terdoodveroordeling van Jessica echt doorgaan? En moet ook Burt vroegtijdig afscheid nemen van het leven? Gaan Jodie en Maggie trouwen hoewel Jodie in de waan verkeert dat hij een oude man is? Dit en nog veel meer in de volgende aflevering van: Soap! Nou dat kunt u wel vergeten, want er is geen volgende aflevering meer van deze populaire tv-serie waar drie jaar lang naar schatting twee miljoen mensen naar keken.

De vaak bizarre belevenissen van de families Campbell en Tate vonden een vroegtijdig einde doordat adverteerders onder druk van de zogenaamde „Moral Majority” hun financiering geleidelijk staakten en zo het einde van Soap afdwongen.

De reaktionaire fatsoensrakers in Amerika zagen in het kolderieke Soap o.a. een bedreiging van het gezonde gezinsleven in de Verenigde Staten. Dit en nog veel meer in de volgende aflevering van: hoe breng ik de humor in de wereld om zeep. (HvH)

VAN THIJN: AMBTSGEBED NIET VERPLICHT

Nog meer goed nieuws van het ministerie van binnenlandse zaken: minister Van Thijn heeft in antwoord op vragen van de Tweede Kamer geantwoord dat deelneming aan of eerbied tonen voor het ambtsgebed van gemeenteraden of provinciale staten niet verplicht kan worden gesteld. Overigens laat minister Van Thijn het aan de plaatselijke overheden over om dit zelf te regelen, omdat hij terughoudendheid vanuit Den Haag hier op zijn plaats vindt. Ver-

plichte deelname aan het ambtsgebed bij de opening en sluiting van vergaderingen is volgens de minister in strijd met artikel 9 van het Europese verdrag tot bescherming van de rechten van de mens. Dit artikel geeft ieder mens recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Daarnaast verbiedt artikel 17 van hetzelfde verdrag verplichting tot deelname aan het ambtsgebed. Ook hier dus weer een stap in de goede richting in een zaak waar het HV zich al lange tijd sterk voor maakt (zie „Humanist nr. 13 juli 1979). (HvH).

HUMANISTEN EN KERKEN KOLLEK- TEREN SAMEN

De kerken in Eindhoven, het Humanistisch Instituut voor ontwikkelingssamenwerking (HIVOS) en Simavi houden omstreeks Pasen voor de vijftiende keer een huis-aan-huis-kollekte voor ontwikkelingswerk onder de slagzin „Samen Verder”. Aan de kollekte helpen ongeveer vijf-

duizend mensen mee. Zij haalden vorig jaar 563.000 gulden op die bestemd zijn voor kleinschalige projecten. Samen Verder is - afgezien van een kleiner soortgelijk project in Den Bosch - de enige omvangrijke actie, waarin kerken en Humanistisch Verbond in deze vorm samenwerken.

(ADVERTENTIE)

TIJD & TAAK

W. Tinbergen
over banenplan

Anti-fascisme:
een vaak misbruikt
woord

Kerk en bevrijdings-
beweging in
Zuid-Afrika

Geïnteresseerd? Vraag gratis
proefnummer Tijd en Taak
antwoordnummer 602 (geen postzegel)
2100 VD Aerdenhout
14-daags magazine f 39,50 per jaar
CJP en studenten f 20,- per jaar

onafhankelijk blad voor
religie en socialisme

AANMELDINGSBON (opsturen voor 1 mei a.s.)

Naam .....

Adres .....

Telefoon .....

schrijft in voor het HV-kampeerweekend voor Jongeren in Well en voldoet gelijktijdig f 40,- op girorekening 2094269 t.n.v. Gert Sluijters in Breda. Deze bon opsturen naar: Gert Sluijters, Hofwijkstraat 39, 4834 EK Breda onder vermelding van "Kampeerweekend"

Heeft eigen tent ja/nee en heeft....(aantal) extra slaapplekken

Heeft eigen vervoer ja/nee en kan....(aantal) personen meenemen

Stelt prijs op vegetarisch eten ja/nee

tijdens een HV-kampeerweekend voor jongeren kan je:

lekker zonnen in het zand, de weergoden smeken om mooi weer, plonzen in je blootje, rennen in het bos, flaneren langs de Maas, biertje drinken bij café Vink, zweten in de sauna, water pompen voor de thee, een boom opzetten na het eten, geinmaken bij het kampvuur, een slaapmutsje drinken voor het slapen gaan en nog véél méér.....

KORTOM, ER KOMT WEER ZO'N OUDERWETS, GEZELLIG HV-KAMPEERWEEKEND VOOR JONGEREN. OP EEN NIEUW KAMPEERTERRAIN IN WELL (LIMBURG). MET HEMELVAART 19, 20, 21, 22 en 23 MEI. KOSTEN f 40,- P.P.

Inlichtingen bij Frank: 030-331187 of Gert: 076-654366

ORIËNTATIE